

CONUL LEONIDA FAȚĂ CU REACȚIUNEA

operă de Matei Socor

Data premierei : 28 decembrie 1978.
Regia : HERO LUPESCU. Scenografia : ELISABETA BENEDEK. Conducerea muzicală : PAUL POPESCU.
Distribuția : POMPEI HARĂȘTEANU (Leonida) ; IULIA BUCIUCEANU (Efimița) ; MATILDA ONOFREI (Safta).

S-a afirmat, adeseori, că teatrul lui I. L. Caragiale este foarte greu de transpus în muzică. Fiecare replică, fiecare cuvânt, chiar fiecare silabă cuprinde alături sensuri și nu-a-
u-
incît sunetul răsună — pare-se — mult prea scorbid, uncori, poate, neputincios față de forța expresivă a „graiului” inimitabil al lui Conu Iancu. Compozitorii noștri — dintre cei mai mari și experimentați maeștri ai genului liric (ne gândim în primul rând la Sabin Drăgoi, Paul Constantinescu, Alexandru Zirra) — s-au apropiat cu sfială și uncori cu frică de textul lui Caragiale. „Nu pot să nu mărturisesc sentimentul de teamă — de altfel, explicabil — ce mă stăpînea, abor-
dînd această grea muncă artistică, la acea epocă, o adevărată îndrăzneală” — scria Paul Constantinescu în revista „Muzica”, 12, nr. 6, iunie 1962, rememorîndu-și procesul creator din 1934, cînd a compus (la vîrsta de 25 de ani !) prima versiune a operei *O noapte furtunoasă*. „E o sarcină deosebit de grea să tai dintr-un text de Caragiale, sau să inserezi texte proprii în textul lui” — afirma compozitorul Matei Socor într-o comunicare științifică („Un libret de operă scris de I. L. Caragiale”), susținută la Academia Română, cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la nașterea dramaturgului nostru.

Așa se explică faptul că două dintre operele românești inspirate din teatrul lui I. L. Caragiale (*O noapte furtunoasă*, *Conul Leonida* *față cu reacțiunea*) au preluat textul aproape integral. „Doresc să subliniez, ca un fapt caracteristic — scria Paul Constantinescu — că am adăugat foarte puține cuvinte de la mine, slujindu-mă aproape în exclusivitate de textul lui Caragiale”. Părerile compozitorului Matei Socor că piesa *Conul Leonida* *față cu reacțiunea* nu mai necesita

nici o intervenție în text, fiind, de fapt, un „libret de operă”, nu trebuie să surprindă pe nimeni. Poate că nu atât indicația expresă de regie a lui Caragiale („În orchestră, melodrama misterioasă”) constituie argumentul determinant în atribuirea calității de „libret” textului original, cît mai ales binecunoscutele însușiri „muzicale” ale pieselor sale ; colaborările cu muzicienii epocii ar putea fi, la rîndul lor, argumente prețioase în presupunerile creatorilor, fiindcă nu putem omite colaborarea „libretistului” I. L. Caragiale la realizarea operei *Hatmanul Baltag* de Eduard Candella (1882) și a *feeriei-revistă 100 de ani de Constantin Dimitrescu* (1899).

Dacă pentru Sabin Drăgoi (*Năpasta*) și Paul Constantinescu (*O noapte furtunoasă*) „povara” de a înfrunta textul clasic nu s-a părut ușoră a intriga dramatică a ambelor piese prilejuind confruntări ascuțite și momente de suspense), în schimb, „Iocacitatea lăudăroasă a personajului titular și respectul *aproape* sincer al consoartei față de soț” nu-i ofereau lui Matei Socor posibilitatea acelei libertăți de invenție creatoare, a acelei „mișcări” de idei muzicale, capabilă să învingă acțiunea destul de statică a piesei. Totuși, „*Conul Leonida* *față cu reacțiunea*, piesă scrisă acum un veci — mărturisca compozitorul — mi s-a relevat ca foarte modernă și prin aceasta m-a atras în mod deosebit”.

Într-adevăr, Matei Socor a tratat piesa lui Caragiale de pe poziția creatorului contemporan, amintindu-ne de Giacomo Puccini în *Gianni Schicchi*. Nu găsim arii sau ariete de natură a li desprinde de scenă, autorul preferînd să „muzicalizeze”, să „sonorizeze” suculentul text al farsei caragialeene. Recitativul, însă, dispune de izbutite momente de fantezie și umor. E adevărat că cele mai savuroase „găselnițe” muzicale ale lui Matei Socor rămîn legate direct de vocabula dramaturgului. Este suficient să cităm întorsătura melodică — amintind melismele psaltice de strănă, cu iz oriental — ce însoțește semnătura actului pașoptist de către „Galibardi” !

Muzica lui Matei Socor a ținut desigur seamă de tempo-ul și de ritmul interior al replicilor și al cuvintelor. Și, în mare măsură, le-a slujit, obținînd rezultate expresive din exploatarea „bogatei varietăți vocalice” a Conului Leonida, a exploziilor de temperament ale Efimiței, a diversității imaginilor vizuale iscate de dialogul soților.

În ciuda strădaniilor orchestrei de a reda cît mai plastic intențiile compozitorului de a sublinia efectele comice ale textului, au rămas totuși — socotim — destule pasaje neutre, terne, în reliefarea partiturii. Pe măsura „așezării” spectacolului, dirijorul Paul Popescu va ști, neîndoios, să valorifice întregul arsenal de mijloace expresive al lucrării.

Am exprima o rezervă generală asupra operei *Conul Leonida* *față cu reacțiunea*. Aceasta ține de caracterul mult prea eco-

nomicos al sugesției sonore orchestrale. Paleta timbrală din finalul operei, de pildă, cerea o amplificare a mijloacelor de expresie, un comentariu amplu, destinat nu numai să dinamizeze acțiunea, să conducă discursul sonor către punctul dramatic culminant, ci și să marcheze clar ascultătorului poanta la „revoluția” trăită de eroi într-o noapte de pomină.

Lucrarea compozitorului Matei Socor s-a bucurat de aportul citorva interpreți cu certă experiență artistică. Regizorul Hero Lupescu nu și-a dezmințit nici de data aceasta îndrăzneala, fantezia, dar și „fantazia”. Ne referim, desigur, la continua și, pe alocuri, obositoare mișcare a eroilor, în detrimentul înțelegerii textului (condiție indispensabilă, în cazul lui Caragiale). E drept, însă, că un dialog ce depășește o jumătate de oră cere regizorului soluții extra-muzicale, extra-dramaturgice, extra-vocale etc., iar Hero Lupescu le-a folosit, pe măsura lui, din abundență... Excepțională ni s-a părut Iulia Bucineanu (Efimița), cîntăreață și actriță com-

pletă. În apogeul carierei. Este o Draga Olteanu a teatrului liric românesc, care umple scena cu prezența ei remarcabilă. Bun, dar fără strălucire, basul Pompei Hărășteanu. Timorat de greutatea personajului, cîntărețul s-a simțit oarecum stingherit, în seara premierei, de unele indicații regizorale ce-i depășeau firea calmă, echilibrată. Nefiind în cea mai bună formă vocală, Matilda Onofrei (Safta) s-a străduit să joace mai mult decît să cînte.

Capodopera lui Paul Constantinescu, *O noapte furtunoasă*, a completat seara Caragiale. Interpretată cu vizibilă plăcere, deși cu oarecare rețineră (explicabilă prin tinerețea cîntăreților: Adrian Ștefănescu, Marcel Angelescu, Veronica Gîrbu, Lucia Becar, Matilda Onofrei), partitura a strălucit și datorită vervei lui Valentin Teodorian și a lui Constantin Gabor, indiscutabil, mari actori ai teatrului liric caragialean.

Viorel Cosma

„Rampă”, acum 50 de ani februarie 1929

Ion Moțun continuă să fie în fruntea distribuției Omului cu mîrjoaga. În *Varlam*, publicul admiră pe I. Sîrbu, în *Fira*, pe Sonia Cluceru. Inspectorul este I. Brezeanu, iar Ideologul, I. Manu, „Mizgăliciul” Gogu Ciprian le va închina, în prețuile sale memorii, rînduri de neuitat ● La Teatrul Mic, A. de Herz s-a dovedit a nu fi „Încercă-lume. Comedia va face serie lungă. Autorul este și cap de afiș, secondat de Leny Caler, Maria Wauvrina, Gliebericon, Marcel Enescu. Publicul „se amuză cum nu s-a mai amuzat niciodată” — culege tipograful, cu literă măruntă, măruntă amabilitate a reporterului ● La Naționalul bucareștean se pregătește reluarea piesei *Hamlet*. *Veteranul* Aristide Demetriade va ceda rolul, după prima reprezentație, confrăților săi George Vraca și George Calboreanu. Un gest subliniat, cu emoție, de

către gazetă ● La Teatrul Național din Cluj, Olimpia Bărsan apare în *Medeea*, rol în care va fi sărbătorită, tot la Cluj, Agatha Bîrșescu, pentru 45 de ani de activitate teatrală ● Mihail Sadoveanu, directorul Teatrului Național din Iași, organizează comemorarea lui Matei Millo, cu prilejul împlinirii a opt decenii de la premiera *Babei Hîrca*. Marele prozator evocă anii de glorie ai Iașului teatral din celălalt veac ● Ceva vrednic de „Claponul” lui Nenea Iancu: „După premiere și spectacole, toată elita Capitalei se întîlnește la restaurantul Continental, unde se mîncă bine, cu prețuri moderate” ● Ionel Perlea a fost numit director general al Operei Române. În consiliul de administrație al gloriosului așezămînt intră și prestigiosul muzicolog C. Brăiloiu ● I. Brezeanu, Maria Filotti, Ion Moțun se pregătesc de turneu prin ora-

șele Munteniei și ale Moldovei. Liviu Rebreanu, directorul Naționalului, a avut o inițiativă fericită — un „turneu cultural”, cu O scri-soare pierdută. Cetățeanul, Zoe și Ghiță, întrupați de marii actori citați mai sus, revin pe scenă după o absență cam lungă ● Puiu Iancovescu aduce de la Paris comedia lui Sacha Guitry, *Désiré* și, înaintea premierei de la Teatrul „Alhambra” din str. Sărindar, lansează știutele artificii publicitare ● În librării, romanul „Întunecare” de Cezar Petrescu. A apărut în două volume, la Editura „Scrisul Românesc” din Craiova ● Debutază în teatru gazetarul teatral... Tudor Mușatescu, Sică Alexandrescu dă asigurări că a ris cu poșta la lectura comediei *Panțarola* și că s-a grăbit să-i distribuie pe N. Niculescu-Buzău și Mișu Folino. Întreprinzătorul director de la Mic a încredințat spectacolul lui Soare Z. Soare. Confrății de condei ai autorului au și muat tocurile în călimări. Ce va ieși?

Ionuț Niculescu